

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag till Migrationsverket att förbereda införandet av en obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande (Ert diarienummer Ju2021/00356)

Bakgrund och sammanfattning

Migrationsverket har fått i uppdrag att förbereda införandet av en obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande med start senast den 1 oktober 2021.

Migrationsverket fick redan i april 2020 ett uppdrag att planera för och utreda nödvändiga åtgärder som behöver vidtas inför ett införande av en obligatorisk samhällsintroduktion. Uppdraget slutredovisades i juli 2020 och utgick från att den samhällsintroduktion som skulle erbjudas omfattade två till tre heldagar. I det nu aktuella uppdraget framgår att samhällsintroduktionen ska motsvara en hel dags undervisning.

I stora delar har Migrationsverket i denna redovisning utgått från den tidigare redovisningen (från juli 2020), men det finns vissa skillnader och redogörelsen innehåller fler detaljer om genomförandet än tidigare. Nedan följer några sammanfattande punkter av redovisningens slutsatser:

- Samhällsintroduktionen ska komma tidigt i processen, helst när den asylsökanden är kvar på ankomstboendet. Målsättningen är att introduktionen ska ges inom 14 dagar från det att asylansökan har registrerats.
- Deltagarantalet för en samhällsintroduktion kommer vara minst 8 men högst 20 personer per tillfälle. Det kan bli aktuellt att anpassa deltagarantalet utifrån rekommendationer och erbjuda fler tillfällen på distans under pandemin.
- Introduktionen kommer genomföras under två halvdagar för att tillsammans motsvara en hel dags undervisning. Migrationsverket planerar att genomföra de fysiska mötena på en ankomstort i respektive region med möjlighet att komplettera med ytterligare

orter för fysiska möten vid behov. På ett antal orter i landet kommer deltagande på distans via länk att kunna erbjudas.

- Migrationsverket kommer ansöka om externa medel för finansiering av utveckling och genomförande under 2022 även om den obligatoriska samhällsintroduktionen kommer påbörjas den 1 oktober enligt uppdrag.

Planering, samordning och genomförande av samhällsintroduktion för vuxna och barn över 15 år

För målgruppen vuxna samt barn över 15 år (exklusive barn utan vårdnadshavare) ska den obligatoriska samhällsintroduktionen motsvara en hel dags muntlig information. Introduktionen kommer genomföras under två halvdagar så att familjer inte behöver ha barnpassning under en heldag och att förenkla det praktiska i samband med måltider etc.

Samhällsintroduktionen ska komma tidigt i processen, helst när sökanden är kvar på ankomstboendet. Målsättningen är att introduktionen ska ges inom 14 dagar från det att asylansökan har registrerats.

Informationen ska i huvudsak lämnas muntligen av särskilda samhällsinformatörer men som komplement kan vissa delar vara digitaliserade, som till exempel genom att visa filmer.

Migrationsverket planerar att genomföra de fysiska mötena på en ankomstort i respektive region men i region Nord och i region Syd har man identifierat behovet av ytterligare en ort för fysiska möten. I dagsläget pågår en inventering för att hitta lämpliga lokaler på följande orter:

Region Syd:

Malmö
Norrköping

Region Nord:

Sundbyberg
Flen
Boden

Region Väst:

Mölnadal

Utifrån länsstyrelsernas arbete med samhällsorienteringen och deras samlade erfarenheter har det framkommit att en optimal sammansättning för genomförande av gruppundervisning är minst 8 men högst 20 deltagare för ett bra reflektionsklimat. Migrationsverket kommer utgå från samma nyckeltal som riktvärde för den obligatoriska samhällsintroduktionen.

Det planeras även för deltagande på distans via länk, till exempel via ett videoutredningsrum så att främst de personer som bor i EBO, men även vissa andra, som hunnit lämna ankomstboendet innan genomförd

samhällsintroduktion ska kunna delta. Detta kan vara särskilt användbart för personer som talar ett språk som är sällan förekommande, något som gör det svårt att uppnå ett tillräckligt stort antal för att utgöra en grupp. På så sätt möjliggörs att målet uppfylls även för de mindre språkgrupperna.

Med anledning av pandemin kan grupperna anpassas så att färre kallas till fysiska möten och fler erbjuds deltagande på distans.

Det kommer att finnas en nationell samordning så att alla enheter som ska erbjuda samhällsintroduktion (både fysiskt och via länk) på ett effektivt sätt ska kunna hitta lediga tider för rätt språk. Migrationsverkets handlägningsstöd kommer att utvecklas så att lediga tider för samhällsintroduktion, språk, ort samt tillgänglighet för barntillsyn lätt kan sökas fram.

Samtliga personer som tillhör målgruppen kommer att få en skriftlig kallelse till samhällsintroduktionen. Kallelsen kan komma att lämnas i samband med inflytt i ett ankomstboende eller skickas per post efter inregistrering vid en mottagningsenhet.

Planerat genomförande av samhällsintroduktion för vuxna och barn över 15 år

Samhällsintroduktionen kommer att erbjudas under två halvdagar och innehållet är indelat i fyra block: Asylprocessen, Livet i Sverige, Svensk lagstiftning samt Demokrati, normer och värderingar.

Blocken Asylprocessen och Livet i Sverige innehåller mycket fakta varför vi har uppskattat att behovet av reflektion och delaktighet inte är lika stort som i blocken Svensk lagstiftning samt Demokrati, normer och värderingar. Här finns ett större utrymme för reflektion och delaktighet, dessa pass kan ta mer tid i anspråk än de två första och här kommer till exempel filmer och gruppdiskussioner användas.

Inom vissa områden kan det vara fördelaktigt om grupper kan delas in efter ålder, kön eller utifrån asylärendets beskaffenhet. Det kan exempelvis gälla föräldrar som kan få särskild information inom områden som relaterar till barn och föräldraskap såsom lagar och regler samt rättigheter och skyldigheter i förhållande till föräldraskapet. Även normer och förväntningar utifrån att vara förälder i en ny kulturell kontext. Korrekt information om socialtjänstens arbete kan minska föräldrarnas oro och rädsla.

Äldre och personer med sämre läsförståelse kan vara andra kategorier som kan utgöra en enskild grupp.

Asylprocessen:

Migrationsverket kommer att informera om hur prövnings- och överprövningsprocessen (olika process beroende på spår, möjlighet till offentligt biträde samt möjlighet till nöjdförklaring eller återkallelse m.m.) efter en ansökan om asyl fungerar. Vikten av att göra sin identitet sannolik

kommer förmedlas samt förutsättningar för att kunna arbeta under asyltiden, ett så kallat AT-UND. Vi kommer även att betona vikten av egen försörjning under asyltiden och informera om regler kring bidragsbrott samt vilka konsekvenser brottslighet kan ha för framtida möjligheter att få uppehållstillstånd och medborgarskap.

Vidare kommer aktuell statistik för utgången i asylärenden att redovisas, det vill säga bifalls- respektive avslagsfrekvens. Information kommer även att ges om vad det innebär att få ett avslags- respektive bifallsbeslut och vad som är de avslutande stegen i processen. Hit hör även information om tvångsåtgärder såsom förvar samt överlämnande till polis men även konsekvenser av att inte medverka till verkställighet av ett avslagsbeslut och att det kan leda till ett återreseförbud samt att rätten till bistånd kan upphöra. Information om spårbyte och förlängningar av tidsbegränsade uppehållstillstånd lämnas också i detta block.

Migrationsverket kommer att informera om lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och dess innebörd avseende ekonomisk ersättning till asylsökande, regler vid eget boende för asylsökande (EBO) och konsekvenser av att bo i ett utsatt område eller att uppge en adress som egentligen inte är en bostadsadress.

Livet i Sverige:

Migrationsverket kommer att informera om regelverket för hälso- och sjukvård för asylsökande, inklusive vikten av att delta i den kostnadsfria hälsoundersökningen och att myndigheten inte får information om resultatet om den sökande inte själv vill det. Det kommer visas filmer om hälsa och kontakter med vården. Samtal kommer att föras om sexuell och reproduktiv hälsa, mental hälsa m.m. Gruppdiskussioner blandas med praktiskt information om vart man kan vända sig utifrån olika behov.

Kortfattad muntlig och skriftlig information om hur man uppsöker vård och kostnader för vård. Likaså kommer information om läkemedel och apotek samt kostnader för receptförskrivna medicin, lämnas.

Information om viktig samhällsservice såsom brandskydd, larmnummer och räddningspersonal kommer att lämnas.

Information om utbildning och arbete samt boende, bosättning och arbetsförmedlingens roll i etableringen kommer att lämnas, likaså kraven för svenskt medborgarskap.

En del i en eventuell framtida etablering innebär att inte hamna i utanförskap därför kommer vi att informera om skuldsättning och prata om vikten av att betala skulder och eventuella lån i tid för att undvika betalningsanmärkningar.

Myndigheten ska enligt förordning (2016:1363) om länsstyrelsernas uppdrag avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare, hålla information om tidiga insatser tillgänglig för målgruppen. Då

samhällsintroduktionen sker i nära anslutning till asylansökan och den asylsökande befinner sig på ankomstboende kan information om tidiga insatser endast ges på generell nivå. Först när den asylsökande flyttat till ett mer stadigvarande boende kan information om lokala TIA-initiativ lämnas.

Svensk lagstiftning, inkl. gruppdiskussioner:

I detta block kommer rättigheter, skyldigheter och möjligheter i samhället samt barns rättigheter att behandlas. Likaså kommer jämställdhet, rättigheter för hbtq-personer, samtyckeslagstiftningen och våld i nära relationer att tas upp samt information om vart man kan vända sig om man utsätts för någon form av hot eller förtryck. I samverkan med länsstyrelsen i Östergötland kommer särskild information om hedersrelaterat våld och förtryck tas fram som kompletteras med information om stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och barn. Till detta pass hör även information om förbud motmånggifte, könsstympning och barnäktenskap.

Demokrati, normer och värderingar, inkl. gruppdiskussioner:

Migrationsverket kommer i detta block att informera om vad som är utmärkande för den svenska demokratin. Här kommer delar som individens fri- och rättigheter (religionsfrihet, föreningsfrihet och yttrandefrihet m.m.), former för demokratiskt inflytande, jämlikhet samt allas lika deltagande på arbetsmarknaden att ingå. I samband med diskussioner om rasism som kan förekomma i samhället (såsom antisemitism, afrofofi, islamofobi) är det även viktigt att informera om skyddet mot diskriminering och kränkande särbehandling.

Målgruppen barn och unga upp till 15 år

I appen Migrationsverket Stories ges information om hur det går till att söka asyl och vilka rättigheter asylsökande barn har i Sverige. Appen finns översatt på fem språk och kommer att utvecklas så att även de delar som rör barns rättigheter, jämställdhet, hedersrelaterat våld och förtryck, könsstympning och barnäktenskap (människohandel barn) samt stödinsatser för våldsutsatta barn och unga finns med. Utvecklingen kommer att ske under sommaren och hösten 2021.

Även det skriftliga (utskriftbara) material som redan idag finns på Migrationsverkets hemsida, som riktar sig till barn i familj, kommer under sommaren och hösten att uppdateras och anpassas så att innehållet motsvarar den muntliga introduktionen men anpassas för barn.

Målgruppen ensamkommande barn

Då det fördjupade ansökningssamtal på ansökningsenheten kommer upphöra ska det ersättas av ett annat samtal på mottagningsenheten och för det behöver en ny samtalstyp för ensamkommande införas. Där ska de ges en kortare samhällsintroduktion muntligt som bygger på samma innehåll som den muntliga samhällsintroduktionen för vuxna och barn över 15 år.

De ska även ges skriftlig information där en del redan finns idag men där det ska kompletteras med information om svensk lagstiftning samt demokrati, normer och värderingar.

Migrationsverket ser att det skulle vara värdefullt att också erbjuda individer över 15 år i denna grupp möjlighet till deltagande vid den muntliga samhällsintroduktionen för vuxna och barn över 15 år. Att reflektera över frågor om normer och värderingar i grupp bedöms ge mycket positiva effekter.

Barntillsyn

Barntillsyn ska erbjudas under tiden vårdnadshavare genomgår obligatorisk samhällsintroduktion. Särskilda barnhandledare ska utses som främst av allt ska säkerställa en trygg tillvaro för barnen och kontrollera att rätt person (vårdnadshavare) hämtar barnet. En handledare ansvarar som högst för 10 barn men ensamarbete ska inte förekomma utan barnhandledarna kommer alltid att arbeta minst två och två. Avgränsningen för barntillsynen är att barn som fyllt 2 men inte 12 år ska erbjudas tillsyn. Lokaler för barntillsyn kommer att ligga i anslutning till de lokaler där samhällsintroduktionen genomförs och vara utrustade för lek, spel och pyssel.

Nya roller - samhällsinformatörer/barnhandledare

Migrationsverket har tagit fram förslag på kompetensprofil för samhällsinformatörer och barnhandledare samt vilka utbildningar som kan vara aktuella.

Utifrån att det idag finns medarbetare som besitter den kompetens och erfarenhet som efterfrågas så föreslår vi att detta är ett tidsbegränsat uppdrag och inte en ny tjänst eller roll. Vi tror också att intresset kommer vara stort och ses som en motiverande utvecklingsväg.

Utbildning av barnhandledare

Barnhandledarna ska erbjuda barntillsyn under tiden vårdnadshavare genomgår obligatorisk samhällsintroduktion. Migrationsverket har en del framtagna utbildningar redan som kan vara aktuella för de nya barnhandledarna såsom barnrättsperspektiv, barns behov och utveckling samt barn och trauma men diskussioner kring hur utförandet ska ske och i vilken regi är ännu inte helt klart.

Utbildning av samhällsinformatörer

Migrationsverket har en del framtagna utbildningar redan som kan vara aktuella för de nya kommunikatorerna. Främst inom pedagogik, framförandeteknik, digitalt lärande samt mänskliga rättigheter, köns- och hedersrelaterat våld.

Migrationsverket har tagit del av MILSA utbildningsplattform. MILSA samordnas gemensamt av Länsstyrelsen Skåne och Malmö universitet. Plattformen är en nationell satsning för samhälls- och hälsokommunikatörer med fokus på utbildning, erfarenhetsutbyte och nätverksbyggande. Projektet är i sin slutfas men Migrationsverket har initierat en dialog för att se om plattformen skulle kunna användas också för utbildning av myndighetens blivande kommunikatorer och dialogen kring detta kommer fortsätta under sommaren 2021.

Externfinansiering

Under våren 2021 genomfördes en tvådagars innovationssprint i syfte att se hur en obligatorisk samhällsintroduktion skulle kunna se ut om 5 år.

Slutsatserna av sprinten var att;

- Vi behöver skapa en plattform som inte bara uppnår grunduppdraget utan även skapar ett mervärde för användaren
- Vi behöver ha en grund att utgå ifrån som skapar rätt förutsättningar för skalning
- Vi behöver ta vara på det som redan görs till exempel inom länsstyrelsens samhällsorienteringsuppdrag samt information till vidarebosatta.
- Vi behöver samordna och behandla ägandeskapet tillsammans med andra aktörer och initiativ
- Vi behöver ha en tydlig, realistisk, avgränsad målsättning med insatsen

Migrationsverket kommer inom kort påbörja ett ansökningsförfarande för projektfinansiering från AMIF för den obligatoriska samhällsintroduktionen.

Om finansieringen är klar kan myndigheten under 2022:

- påbörja utveckling av ett nytt ärendefördelningssystem som skulle kunna möjliggöra en digital hantering av bokningar nationellt vilket skulle frigöra tid och möjliggöra optimering av gruppstorlekar.
- utveckla befintlig web-applikation för barn och möjliggöra åldersindelning för att skapa en större träffsäkerhet i informationen.
- påbörja utveckling av en web-applikation för vuxna där det kan erbjudas filmer till alla språkgrupper, interaktiva lektioner, interaktivt VR-material som kan underlätta förståelse för det svenska samhället. Web-appen kan även innehålla frågemoment för självkontroll av förståelse, möjliggöra kommunikation med andra individer i samma situation samt koppla samman den sökande med olika samhällsaktörer i samma plattform.
- ta fram ett utbildningskoncept för kommande samhällsinformatörer så att det finns relevant utbildning över tid.

Ärendet har beslutats av undertecknad generaldirektör efter föredragning av processledare Anna-Johanna Viking. I den slutliga handläggningen har även processledare Jaqueline Bajo Lundberg och processägare Magnus Bengtsson deltagit.

Mikael Ribbenvik